

Hajnal Jenő

Digitalizálási program a Vajdasági Magyar Művelődési Intézetben

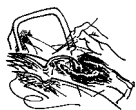
Az utóbbi másfél évtized kedvezőtlen folyamataival mintegy párhuzamosan a délvidéki magyarság életében igen erőteljessé vált a hagyományok felé fordulás, a felfedezésnek, a megismerésnek nem csupán vágya, hanem parancsa is. Hasonló jelenséggel utoljára talán az 1960-as évek második felében és az 1970-es évek elején találkoztunk, amikor korparancsként fogalmazódott meg a szülőföld, a táj magyar történetének felfedezése és az elmúlt hétszáz esztendő műveltségi eseményeire való fényderítés. Neves irodalomtörténészünk, Bori Imre szerint „szinte egyszerre kellett irodalomtörténetet, művelődéstörténetet írni, népköltészeti antológiában fedezni fel azt a gazdag művelődési értékvilágot, amely az élet és a történelmi események felszíne alatt húzódott meg, és némaságra volt ítélve”¹. Ennek a fellángolásnak az eredményeként születtek meg a *Hagyományaink* (1971–)², a *Kövek* (1973–)³, a *Bibliográfiai Füzetek* (1970–), a *Forum Kiskönyvtár* (1979–1990)⁴, majd néhány évvel később *A Jugoszláviai Magyar Népzene Tára* (1982–1990) című könyvsorozatok, amelyek lehetővé tették a délvidéki magyarság sokszínű hagyományanyagának és helyismereti adatainak nyilvánossá tételét. De erre az időszakra esik a „jugoszláviai magyar irodalom első háború utáni novella-antológiája”, a *Különös ajándék* (1975) is, amelybe azoknak a szerzőknek a

¹ Hagyomány, azonosságtudat, migrációk. In: Bori Imre: *Identitáskeresésben. Művelődéstörténeti tanulmányok – művelődéspolitikai cikkek*. Újvidék, 2000, Forum Könyvkiadó, 315. p.

² A Forum Könyvkiadó szépirodalmi és népköltészeti szöveghagyományt tartalmazó, terjedelmesebb utószóval és jegyzetekkel ellátott (rendszeretlenül megjelenő) kiadványsorozata.

³ A Forum Könyvkiadó levéltári, sajtó- és magándokumentumokat, régészeti tanulmányokat közlő, rendszeretlenül megjelenő könyvsorozata.

⁴ Művelődéstörténeti (néprajzi, régészeti, nyelvészeti, iskola- és egészségügy-történeti, illetve lélektani-szociológiai) tanulmányokat tartalmazó kiadványok sorozata.

munkái kerültek be, akiknek „elbeszélői opusa jelentősen hozzájárult a jugoszláviai magyar novellairódalom kibontakozásához, akik új tartalmi, formai, szemléleti sajátosságokkal gazdagították” a műfajt; valamint a *Gyökér és szárny* (1976) című versantológia. Ez utóbbi harminc év verstermését úgy igyekezett bemutatni, hogy egyszerre szemléltesse a hagyományt, de eligazító is legyen a vajdasági magyar költészet folytatói számára. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a *Jugoszláviai Magyar Regénykönyvtár* (1981–1989) című könyvsorozatát sem, amely a jelentősebb délvidéki magyar regényeket szerkesztette sorozatba kritikusok, irodalomtörténészek eligazító tanulmányával. Úgyszintén ebben az időszakban festette meg szellemi térképünket Csáky Sörös Piroska *A jugoszláviai magyar könyv 1945–1970* (1972), majd a *Vajdasági magyar könyvek 1918–1941* (1988) című bibliográfiáiban.

Nagyon fontos tehát ennek a két korszaknak a párhuzamba állítása, mert ami egy emberöltővel ezelőtt a kutatás és a könyvkiadás dolga volt, az ma a digitalizálás feladataként fogalmazódik meg. Életünk és szellemi alakulásunk olyan korszakába léptünk ugyanis, amely a teljességet igényli, s nem lehet meg sem annak az örökségnek a termékeny felszívása nélkül, amelyet kisebbségi létünk több mint nyolcvan esztendeje halmozott fel, sem a tájainkkal vonatkozásban álló múlt és hagyomány tudatosítása nélkül, amely a déli végeken is immár több mint ezer éves magyar életre tekint vissza.

A Vajdasági Magyar Művelődési Intézet létrehozása is azoknak az új igényeknek a jelentkezését mutatja, amelyek immár a délvidéki magyar szellemi élet teljessé tételét szorgalmazzák, így új minőséget jelentenek a szellemiség alakulásában és autonómmá válásában. Tehát a teljesség igényében jelölhetjük meg azt az új minőségi vonást, amely a délvidéki magyarság szellemi életét jellemzi, és diktálja egy hungarológiai alapkönyvtár létrehozásának szükségét is. Ennek célja minél szélesebb körben hozzáférhetővé tenni a hungarológiai kutatások eredményeit, elősegíteni a délvidéki, a magyarországi és más külföldi műhelyek információcseréjét. Különös jelentőséggel bírhat e téma megismertetése napjainkban, amikor országunk, ki tudja, meddig, még az Európai Uniót kívül marad. Abba pedig semmiképp sem nyugodhatunk bele, hogy még inkább elszigetelődünk, és kultúránk iránt tovább csökken az érdeklődés, múltunk és történelmünk jellemző eseményei, civilizációs változásaink pedig teljesen háttérbe szorulnak. Sok más érv mel-

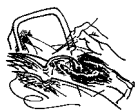
lett egyebek között teljes elszigeteltségünk elkerülése végett is szükségünk van a könyvtári gyűjtemények használói számára hozzáférhetővé tenni mindazt, amit a délvidéki hungarológia nyújtani tud. Ez pedig alapvetően hazai feladat.

Kulturális életünk, művelődésünk már számba vett emlékeinek digitalizálásával azt szeretnénk elérni, hogy az eddig kevesek kezébe kerülő kiadványok lapjai a szerves élet teljességét jelentsék: legyen szó folklórról vagy történelemről, irodalomról vagy zenéről, bármely művészeti ágról, nyelvemlékről, szociológiáról vagy műemlékvédelemről stb.

Természetes tehát, hogy szellemi életünk e pillanatában a hagyományok kérdése⁵ talán a legidősebb: azon a ponton áll, amelyen a megtett ezeresztendő út megismerésének az igénye éppúgy mutatkozik, mint a jövő felé való törekvés ösztönzése, és nem véletlen, hogy amikor a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet digitalizálási programját kíséreljük meg felvázolni, akkor elsősorban a hagyományok publikációira kívánunk támaszkodni. Ennek igen egyszerű a magyarázata: a digitalizálás során válogatni kell, azaz a legfontosabb dolgokat kell először elérhetővé tenni. Ezért kell egy értékítéletet tartalmazó minőségi jellemzés is, amit a fenti könyvsorozatok megjelentetése már eleve szavatol. Digitalizálási terveink körvonalai tehát már ma feltetesznek, és nyilvánvalóan a további kutatásokkal még csak tágulnak. Hagyományaink főbb „tartományait” azonban már most is jelezhetjük:

1. A népi műveltség hagyományköre.
2. A történelmi hagyományok számbavétele.
3. A szépirodalom vonatkozásában a hagyományok köre még gazdagabb és sokrétebb: a magyarországi huszitizmus nyelvemlékei (a kamonci bibliafordítás); a latin nyelvű, majd magyarra váltó humanizmus gazdag öröksége; a baranyai reformáció emlékhanyaga; a XIX. század már változatos emlékhanyaga a helyi irodalom, tudomány, majd a Pest felé tájékozódó tehetségek (Papp Dániel, Gozsdu Elek, Csáth Géza, Kosztolányi Dezső, Herczeg Ferenc, Milkó Izidor, Ambrus Balázs, György Mátyás) hagyományai.

⁵ Vö. A hagyományok feltárásának feladatáról. In: Bori Imre: *Identitáskeresésben. Művelődéstörténeti tanulmányok – művelődéspolitikai cikkek*. Újvidék, 2000, Forum Könyvkiadó, 143–146. p.

mányt jelentő munkássága; a két világháború közötti magyar irodalom „termése” (középpontjában Szenteleky Kornél és Sinkó Ervin munkássága). A képzőművészeti örökség, amelyet ugyancsak szakaszokban mérhetünk fel: egy 1526-ig tartó alakulás eredményei (Dombó, Bács, Aracs, Újlak), a barokk és a klasszicizmus építésze és festésze, a történelmi festészet (Than Mór), a secesszió és az impresszionizmus ugyancsak festészeti és építészeti hagyománya és a két világháború közötti festészet. A zenei hagyományok, különösen a dalkultúra (Lányi Ernő); a filmgyártás emlékei (Bosnyák Ernő); a színházi élet; végül a tudományosság szöveges emlékei: történetírás, néprajz, szociológia, filozófia, földrajz, a gazdag pedagógiai tevékenység.

A részletezés kérdése külön feladat, de már most jól kirajzolódik azoknak a műveknek a sora, amelyekből digitális formában is megismerhetjük szellemi hagyományaink köreit, s beépíthetjük kultúránk alapjaiba és köztudatunk sejtjeibe is. A legújabb kiadványok közül hasznos dolog lenne mielőbb közkinccsé tenni Gerold László 2001-ben megjelent *Jugoszláviai magyar irodalmi lexikonát*, Kalapis Zoltán *Életrajzi kalauzát* és Bori Imre számos könyve mellett az *Ezredéve itt* című délvidéki olvasókönyvét is.

A nagyra törő elképzelések természetesen abból a feltételezésből indulnak ki, hogy a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet keretében sikerül kibővítenünk azt a „zentai műhelymunkát”, amelynek eredményeként a délvidéki magyar kortárs irodalom legteljesebb digitalizált anyagát olvashatjuk a Beszédes István szerkesztésében készülő *zEtna* című webmagazin virtuális lapjain, amelynek eredményeként a zentai Városi Múzeumban létrejött a Délvidéki Magyar Népzenei Archívum, és amelynek jóvoltából a Kapocs Könyvtári Csoport hozzáláthatott a magyar érdekeltségű könyvtárak állományának automatizálásához. A Délvidéki Magyar Népzenei Archívumról még el kell mondanom, hogy egyebek között ez a gyűjtemény teszi lehetővé a *Vajdasági magyar népdalok* című, öt kötetre tervezett sorozat közzétételét is. A közlésre alkalmas hangzó anyag minőségileg megfelelő technikai felvételeit eddig az MTA Zenetudományi Intézete Népzenei Osztályának hangmérnöke, Németh István készítette. Ez a munka egyrészt az archívum átmásolt anyagának számítógépes restaurálásából állt, másrészt a folyamatos gyűjtések technikai-

lag megfelelő helyszíni felvételeinek rögzítéséből. A továbbiakban is hasonló módon szeretnénk archívumunkat gyarapítani: már meglévő, intézmények vagy magánszemélyek tulajdonában lévő régebbi és újabb gyűjtések átmásolásával és új hangzó kiadványok céljait szolgáló felvételek készítésével, továbbá a még elérhető értékek összegyűjtésével (lehetőleg minél nagyobb mennyiségben). A számítógépes anyageltár pillanatnyilag 13 447 dallamot tartalmaz.

Az eddig elmondottakból is látszik, hogy ezek a javaslatok az aktualitáshoz, a modern problémavilághoz kötődnek. Nem az általános kérdések taglalásáról van tehát szó, nem is a divatnak való behódolásról, hanem konkrét szükségletről, arról az igényről, amely hathatósan támogatja, előbbre viheti művelődési életünket és oktatásügyünket.